

**Відгук
офіційного опонента Цвєткової Ганни Георгіївни,
доктора педагогічних наук, професора,
про дисертаційну роботу Олішевич Віолетти Миколаївни „Формування
полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у
процесі професійної підготовки”,
поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність проблеми формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки, порушені в дисертаційній роботі Олішевич Віолетти Миколаївни, не викликає сумнівів із таких міркувань: по-перше, процеси глобалізації та інтеграції України у світове суспільство сприяли усвідомленню функціонування полікультурного простору як реальної характерної ознаки сучасного світу; по-друге, зростаюча необхідність у розбудові міжкультурного діалогу та підтримці культурного різноманіття обґрунтована у низці офіційних документів різного рівня – міжнародного, загальноєвропейського та національного; по-третє, вивчення іноземних мов безпосередньо впливає на формування полікультурної компетентності, що висуває нові вимоги до підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які виконують роль медіаторів культур у процесі здійснення професійної діяльності.

Актуальність і значущість дослідження також підсилюються наявними суперечностями між рівнем сформованості полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов та вимогами до їхньої професійної підготовки у світлі сучасних тенденцій інтеграції України у світовий освітній простір, необхідністю підвищення якості та результативності міжкультурної комунікації та відсутністю науково обґрунтованих принципів організації міжкультурного діалогу в полікультурному оточенні, потенціалом змісту іншомовної підготовки майбутніх учителів до формування полікультурної компетентності та недостатнім рівнем його реалізації в умовах закладів вищої педагогічної освіти.

У дисертаційній роботі чітко визначенім є науковий апарат, а саме: об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, вмотивовано вибір наукового інструментарію, який включає в себе вдало підібрані методи дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, нормативно-правових документів та науково-методичної літератури, теоретичне моделювання, педагогічний експеримент, методи математичної статистики для опрацювання отриманих даних). Завдання роботи відповідають поставленій

меті і сформульовані в обсязі, який дозволяє ґрунтовно розкрити тему дослідження.

Структура роботи є логічною та відображає хід наукового пошуку дисертантки. На позитивну оцінку заслуговує аналіз стану проблеми формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у сучасній педагогічній науці. Залучення широкої теоретичної бази, що висвітлює можливі шляхи розв'язання досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, дозволило ґрунтовно висвітлити теоретичні основи дисертаційної роботи, сформулювати її методологічне підґрунтя, яке базується на низці наукових підходів, зокрема: компетентнісному, поліпарадигмальному, особистісно-діяльнісному, культурологічному, лінгвокрайнознавчому та системному.

Заслуговує на схвалення також представлений дисертанткою аналіз науково-термінологічного апарату й передусім розгляд таких понять як «полікультурність», «мультикультуралізм», «інтеркультурна комунікація», «крос-культурна комунікація», здебільшого представлених у дослідженнях зарубіжних вчених, що дозволило визначити сутність поняття полікультурної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов як інтегративну якість особистості майбутнього фахівця, що включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, які формуються в процесі професійної мовної підготовки через ознайомлення з культурою інших народів за принципом діалогу культур та в умовах неперервної комунікативної практики.

Також на основі вивчення науково-педагогічної літератури Віолетта Миколаївна цілком доцільно виокремила когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-діяльнісний та особистісно-рефлексивний компоненти у структурі полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

На позитивну оцінку заслуговує й той факт, що, теоретично обґрунтовуючи технологію формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, дисертантка визначила цілком досяжну мету, яка полягає в розвитку особистості майбутнього фахівця, яка зберігає свою соціокультурну ідентичність, має позитивне ставлення до культури інших народів, здатна ефективно взаємодіяти з представниками інших культурних спільнот. Сама технологія формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов побудована на комплексі загальнодидактичних (історизму, науковості, системності і послідовності, інтегративності, наочності, зв'язку теорії з практикою, професійної

спрямованості) та спеціальних (комунікативності, білінгвального навчання, діалогу культур; емпатії) принципів. У технології виділено мотиваційно-ціннісний, операційно-пізнавальний та результативно-оцінювальний етапи, які відображають цілісний педагогічний процес і кожен із яких містить відповідні форми та методи організації освітньої діяльності задля цілеспрямованого формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки.

Під час обґрунтування педагогічних умов, що забезпечують ефективність реалізації технології формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, дисерантка наголошує на необхідності забезпечити інтеграцію полікультурного контексту в зміст програмного матеріалу навчальних дисциплін фахової спрямованості; забезпечити взаємозв'язок аудиторної та позааудиторної діяльності в процесі формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов; використовувати сучасні педагогічні технології для опанування майбутніми вчителями загальнокультурних цінностей взаємодії в полікультурному середовищі. Особливо нам імпонує запропонований авторкою метод контентно-мовного інтегрованого навчання, оскільки його використання сприяє підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності через залучення майбутніх учителів до ефективної взаємодії в ситуаціях міжкультурного спілкування.

Звертає на себе увагу проведений дисеранткою відбір критеріїв (гностичний, афективний, прагматичний, рефлексивний) та показників сформованості полікультурної компетентності, що тісно пов'язані між собою і враховують специфіку майбутньої професійної діяльності вчителя іноземних мов. Уважаємо вдалим здійснений дисеранткою вибір методик для визначення стану сформованості полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, а саме: методика незакінчених речень для виявлення ціннісних орієнтацій студентів; тест на визначення рівня емпатійності (С. Барон-Коган); тест для дослідження розуміння сутності вербальної та невербальної комунікації; тести на виявлення діалогічних особливостей (В. Ряховський); тест на виявлення толерантної установки тощо.

Характеризуючи практичне значення результатів наукового дослідження, вважаємо за необхідне наголосити на достатній готовності теоретичних та методичних розробок до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов. Зокрема, дисеранткою запропоновано оновлений зміст навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх учителів

іноземних мов „Практична фонетика”, „Лінгвокраїнознавство”, „Практика усного та писемного мовлення”, „Методика навчання іноземної мови” шляхом інтегрування автентичного соціокультурного контенту; розроблено аудиторні та позааудиторні навчальні заходи формування полікультурної компетентності, що можуть бути використані та застосовані у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Матеріали, представлені у додатках, суттєво підсилюють практичну цінність результатів дослідження та сприяють цілісному розумінню основного тексту.

Результати педагогічного експерименту піддано якісному і кількісному статистичному аналізу, що підтверджують значущість і доцільність технології формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки. Усе це в сукупності забезпечує обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та свідчить про їхню достовірність.

Висновки дисертаційної роботи повністю і логічно узагальнюють результати проведеного наукового дослідження.

Результати дослідження є належним чином апробованими, основні положення доповідалися і обговорювалися на 10 наукових міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях. Аналіз наукових публікацій В. М. Олішевич засвідчив їхню кількісну і якісну відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук, зокрема дисеранткою опубліковано 13 одноосібних наукових праць – 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному науковому виданні, 6 статей в інших виданнях та у збірниках матеріалів конференцій.

Загалом позитивно оцінюючи наукове дослідження Олішевич Віолетти Миколаївни, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування, які вимагають уточнень:

1. Викладення матеріалу підрозділу 1.1, присвяченого аналізу проблеми формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у сучасній педагогічній науці, має здебільшого реферативний характер. Для подолання цього недоліка слід було здійснити аналіз думок та результатів теоретичних знахідок учених, аби текст підрозділу набув характеру наукової дискусії.

2. Перший розділ дисертаційної роботи дещо переобтяжений теоретичним матеріалом про запровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх учителів у цілому. Однак мало уваги приділено саме проблемі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

3. У схематичному зображенії технології формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних на с. 128 педагогічні умови слід представити так, щоб було зрозуміло, як реалізація кожної умови впливає на розгортання компонентів означеної технології.

4. На наш погляд, уточнення потребують методи і форми навчальної взаємодії, вжиті на результативно-оцінювальному етапі, зокрема тих, що сприяють переосмисленню власних дій майбутніх учителів іноземних мов щодо здійснення міжкультурної взаємодії.

5. Робота значно виграла б, якщо для перевірки вірогідності отриманих статистичних даних було додатково використано критерій Пірсона або Колмогорова-Смирнова.

Висловлені зауваження та побажання істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вважаємо, що дисертація на тему „Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки” є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке є актуальним і за змістом, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, достовірністю і практичним значенням відповідає пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Олішевич Віолетта Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості НПУ імені М. П. Драгоманова

